

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

## ΤΟ ΕΛΕΓΚΤΙΚΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ

ΣΕ ΟΛΟΜΕΛΕΙΑ

Συνεδρίασε δημόσια στο ακροατήριό του, στις 6 Φεβρουαρίου 2019, με την εξής σύνθεση: Ιωάννης Σαρμάς, Προεδρεύων Αντιπρόεδρος, Σωτηρία Ντούνη, Μαρία Βλαχάκη, Άννα Λιγωμένου, Γεωργία Μαραγκού, Κωνσταντίνος Κωστόπουλος και Μαρία Αθανασοπούλου, Αντιπρόεδροι, Γεώργιος Βοΐλης, Βασιλική Ανδρεοπούλου, Σταμάτιος Πουλής, Δημήτριος Πέππας, Δέσποινα Καββαδία - Κωνσταντάρα, Αγγελική Μυλωνά, Στυλιανός Λεντιδάκης, Θεολογία Γναρδέλλη, Βιργινία Σκεύη, Βασιλική Σοφιανού, Αγγελική Πανουτσακοπούλου, Δέσποινα Τζούμα, Δημήτριος Τσακανίκας, Ευφροσύνη Παπαθεοδώρου, Βασιλική Προβίδη, Κωνσταντίνος Παραθύρας, Ασημίνα Σακελλαρίου, Αργυρώ Μαυρομμάτη, Ευαγγελία Σεραφή, Κωνσταντίνος Κρέπης, Ειρήνη Κατσικέρη, Νεκταρία Δουλιανάκη, Νικολέτα Ρένεση, Αικατερίνη Μποκώρου και Βασιλική Πέππα, Σύμβουλοι. Γραμματέας η Ελένη Αυγουστόγλου.

Γενικός Επίτροπος Επικρατείας: Αντώνιος Νικητάκης Επίτροπος Επικρατείας, κωλυομένης της Γενικής Επιτρόπου της Επικρατείας στο Ελεγκτικό Συνέδριο, Χρυσούλας Καραμαδούκη.

Για να δικάσει την από 7.11.2017 (ΑΒΔ 2912/10.11.2017) αίτηση αναίρεσης του ... του ..., κατοίκου ... (οδός ...), ο οποίος παραστάθηκε διά του πληρεξουσίου δικηγόρου του Κωνσταντίνου Φινοκαλιώτη (ΑΜ/ΔΣΘ 3803).

Κατά του Ελληνικού Δημοσίου, νομίμως εκπροσωπούμενου από τον Υπουργό Οικονομικών, ο οποίος παραστάθηκε διά του Νομικού Συμβούλου του Κράτους Νικολάου Καραγιώργη.

Κατά του Δήμου ..., όπως εκπροσωπείται νόμιμα, ο οποίος παραστάθηκε διά του πληρεξουσίου δικηγόρου του Δημητρίου Στράνη (ΑΜ/ΔΣΑ 11856).

Με την αίτηση αυτή επιδιώκεται η αναίρεση της 1399/2017 απόφασης του VII Τμήματος του Ελεγκτικού Συνεδρίου.

Κατά τη συζήτηση

Ο πληρεξούσιος δικηγόρος του αναιρεσειόντος, ζήτησε την παραδοχή της αίτησης.

Ο εκπρόσωπος του Ελληνικού Δημοσίου, ζήτησε την απόρριψη της αίτησης.

Ο πληρεξούσιος δικηγόρος του Δήμου ... ζήτησε την απόρριψη της αίτησης και

Ο Επίτροπος της Επικρατείας στο Ελεγκτικό Συνέδριο πρότεινε την απόρριψη αυτής.

Μετά τη δημόσια συνεδρίαση το Δικαστήριο συνήλθε σε διάσκεψη, με παρόντες τους δικαστές που έλαβαν μέρος στη συζήτηση της υπόθεσης, εκτός από τις Αντιπροέδρους Άννα Λιγωμένου και Γεωργία Μαραγκού και τους Συμβούλους Δημήτριο Πέππα, Στυλιανό Λεντιδάκη, Βασιλική Σοφιανού, Ασημίνα Σακελλαρίου και Αικατερίνη Μποκόρου, που είχαν κώλυμα (άρθρα 11 παρ. 2 του Κώδικα Νόμων για το Ελεγκτικό Συνέδριο, που κυρώθηκε με το άρθρο πρώτο του ν. 4129/2013 και 78 παρ. 2 του π.δ/τος 1225/1981).

Άκουσε την εισήγηση της Συμβούλου Νεκταρίας Δουλιανάκη και αφού μελέτησε τα σχετικά έγγραφα

### **Σκέφθηκε κατά τον νόμο**

**1.** Η υπό κρίση αίτηση για αναίρεση της 1399/2017 απόφασης του VII Τμήματος, για την οποία έχει καταβληθεί, σύμφωνα με το άρθρο 73 (παρ. 3 περ. δ) του Κώδικα Νόμων για το Ελεγκτικό Συνέδριο (ν. 4129/2013, φ. 52 Α΄) και την 1/23.1.2019 πράξη της Προέδρου του Ελεγκτικού Συνεδρίου, περί απαλλαγής του αιτούντος από την υποχρέωση καταβολής του ημίσεως του καταβλητέου παραβόλου, ποσό παραβόλου 750 ευρώ (βλ. το ηλεκτρονικό παράβολο με κωδικό ...), έχει ασκηθεί εμπρόθεσμα και κατά τα λοιπά νομότυπα. Επομένως, είναι τυπικά δεκτή και πρέπει να εξεταστεί περαιτέρω ως προς τη βασιμότητα των λόγων της, όπως αναπτύσσονται με το από 11.2.2019 υπόμνημα.

**2.** Με την αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση έγινε εν μέρει δεκτή η από 2.4.2013 έφεση του ήδη αναιρεσειόντος κατά της 1/14.1.2013 καταλογιστικής πράξης του Προϊσταμένου της Ομάδας Ελέγχου του Ελεγκτικού Συνεδρίου στον Δήμο ..., με την οποία ο αναιρεσειών καταλογίστηκε ως συνευθυνόμενος, υπό την ιδιότητά του ως Δήμαρχος ..., αλληλεγγύως με άλλα πρόσωπα, με το ποσό των 2.681.704,79 ευρώ, που φέρεται ότι αντιστοιχεί σε έλλειμμα στη διαχείριση του Δήμου ..., κατά το οικονομικό έτος 2001, πλέον νομίμων προσαυξήσεων ποσού 4.049.374,23 ευρώ, μεταρρυθμίστηκε η ως άνω πράξη και περιορίστηκε, κατ' εφαρμογή του άρθρου 37 του ν. 3801/2009, το συνολικό ποσό του καταλογισμού σε βάρος του σε 2.010.654,34 ευρώ.

**3.** Κατά τα αναιρετικώς ανέλεγκτα γενόμενα δεκτά από το δικάσαν Τμήμα, το ποσό του ελλείμματος που καταλογίστηκε σε βάρος του ήδη αναιρεσειόντος προέρχεται: (α) Κατά το ποσό των 52.824,66 ευρώ, από ποσά που εκταμιεύθηκαν για την αποκατάσταση της συσταθείσας με την 338/14.2.2001 απόφαση της Δημοκρατικής Επιτροπής ... πάγιας προκαταβολής έτους 2001 χωρίς την τήρηση της νόμιμης διαδικασίας

ελέγχου των δικαιολογητικών των δαπανών που πραγματοποιούνταν σε βάρος της, και έκδοσης χρηματικών ενταλμάτων πληρωμής για την τακτοποίησή της. (β) Κατά το ποσό των 601.320,81 ευρώ, από δαπάνες που καταβλήθηκαν για την πληρωμή διαφόρων υποχρεώσεων του Δήμου ... και εκταμιεύθηκαν χωρίς να τηρηθούν οι νόμιμες διαδικασίες ανάληψης των οικείων δαπανών, εκκαθάρισής τους και έκδοσης χρηματικών ενταλμάτων πληρωμής. (γ) Κατά το ποσό των 649.663,62 ευρώ, από δαπάνες ασφαλιστικών εισφορών και κρατήσεων που εμφανίζονταν ότι αποδόθηκαν στο Ταμείο Υγείας Δημοτικών και Κοινοτικών Υπαλλήλων (ΤΥΔΚΥ), στο Ταμείο Ασφαλίσεως Δημοτικών και Κοινοτικών Υπαλλήλων (ΤΑΔΚΥ) και στο Δημόσιο, χωρίς αυτό να επιβεβαιώνεται από τους δικαιούχους φορείς. (δ) Κατά το ποσό των 1.373.493,65 ευρώ, από δαπάνες εισφορών υπέρ του ΤΥΔΚΥ που παρακρατήθηκαν και τελικά αποδόθηκαν το επόμενο οικονομικό έτος χωρίς την έκδοση τίτλων πληρωμής, ήτοι εκταμιεύθηκαν χωρίς την τήρηση της νόμιμης διαδικασίας έκδοσης χρηματικού εντάλματος πληρωμής.

4. Η αναιρεσιβαλλομένη απόφαση δέχθηκε ότι νομίμως καταλογίστηκε ο ήδη αναιρεσιών ως συνευθυνόμενος για την αποκατάσταση του ως άνω ελλείμματος υπό την ιδιότητά του τού Δημάρχου ..., διότι: (α) Όπως και ο ίδιος συνομολογεί με την έφεσή του, αν και, με τη γνωστοποίηση σε αυτόν των ειδικών εντολών που αφορούσαν στην ανανέωση του ποσού της πάγιας προκαταβολής χωρίς την τήρηση της προβλεπόμενης νόμιμης διαδικασίας, στην πραγματοποίηση πληρωμών χωρίς την έκδοση χρηματικών ενταλμάτων και στη μη σύνομη διαχείριση των υπέρ τρίτων κρατήσεων, λάμβανε γνώση όλων των μη νόμιμων διαχειριστικών ενεργειών, παρέλειψε, ως προϊστάμενος και διευθύνων των υπηρεσιών του Δήμου, να ασκήσει τα επιβαλλόμενα από τις διατάξεις του άρθρου 114 παρ. 1 περ. γ' του ισχύοντος κατά τον κρίσιμο χρόνο Δημοτικού και Κοινοτικού Κώδικα (π.δ. 410/1995) καθήκοντά του για την εποπτεία της οικονομικής διοίκησης και διαχείρισης του Δήμου ..., και ουδέποτε παρενέβη, όπως είχε υποχρέωση, προκειμένου να παρεμποδίσει την εκτέλεση των εν λόγω ενεργειών, ούτε προέβη σε αντικατάσταση των παρανομούντων δημοτικών οργάνων. (β) Η παράλειψη τήρησης εκ μέρους του της εκ του νόμου υποχρέωσής του να διασφαλίσει τη διαχειριστική νομιμότητα, συνέβαλλε αιτιωδώς στη δημιουργία του ελλείμματος, δεδομένου ότι με την πραγματική άσκηση από αυτόν της επιβαλλόμενης εκ του νόμου εποπτείας του θα είχε αποτραπεί η μη νόμιμη διαχειριστική διαδικασία και η δημιουργία του ελλείμματος στη διαχείριση του Δήμου ..., η δε ανάμειξή του με τον τρόπο αυτό στη διαχειριστική διαδικασία του προσδίδει την ιδιότητα του συνευθυνόμενου στην πρόκληση του ελλείμματος.

5. Με τον πρώτο λόγο αναίρεσης, προβάλλεται ότι κατ' εσφαλμένη ερμηνεία του νόμου το δικάσαν Τμήμα δέχθηκε ότι ο ανααιρεσίων φέρει την ιδιότητα του συνευθυνομένου. Τούτο διότι: (α) Η γενική αρμοδιότητά του για την εποπτεία των υπηρεσιών του Δήμου ... δεν αρκεί για να του προσδώσει την ιδιότητα αυτή. (β) Το άρθρο 114 παρ. 1 περ. γ' του π.δ/τος 410/1995 δεν επιβάλλει συγκεκριμένα καθήκοντα εποπτείας ούτε του αποδόθηκαν συγκεκριμένες ενέργειες εποπτείας τις οποίες παρέλειψε. (γ) Δεν είχε ουσιαστική ανάμειξη στη διαχείριση, ούτε του αποδόθηκαν συγκεκριμένες διαχειριστικές πράξεις που τέλεσε ή όφειλε να τελέσει ώστε να προκύπτει συμμετοχή του στη διαχειριστική διαδικασία. (δ) Ο ορισμός του Αντιδημάρχου Οικονομικών, η μεταβίβαση σε αυτόν οικονομικών αρμοδιοτήτων, η μη ανάκληση των πράξεων αυτών, καθώς και η μη αντίδραση στις έγγραφες αναφορές του Ταμία, δεν αποτελούν πράξεις ανάμειξης στη διαχείριση, ούτε, εξ άλλου, ο ορισμός και η μη ανάκληση του Αντιδημάρχου αποτελούν την αιτία γένεσης του αποδιδόμενου ελλείμματος, ενώ οι γνωστοποιήσεις σχετικά με την παράνομη διαχειριστική διαδικασία δεν αποτελούσαν συμμετοχή σε αυτήν και αφορούσαν σε θέματα που δεν υπάγονταν στην αρμοδιότητά του. (ε) Σε κάθε περίπτωση ο αιτιώδης σύνδεσμος μεταξύ των πράξεων αυτών και της δημιουργίας του ελλείμματος διακόπηκε λόγω της παρεμβολής πράξεων άλλου προσώπου, ενώ και η πράξη ανάθεσης καθηκόντων διαχειριστή σε υπάλληλο που δεν ανταποκρίθηκε στις υποχρεώσεις του δεν συνδέεται με αιτιώδη συνάφεια με το προκληθέν έλλειμμα, δεδομένου ότι παρεμβλήθηκε παράνομη συμπεριφορά που εκφράστηκε με ιδιαίτερα τεχνάσματα, εξαιτίας των οποίων δεν θα προέκυπτε η σχετική απάτη οποιαδήποτε εποπτεία και εάν είχε ασκηθεί. (στ) Η παράλειψη του μηναίου ελέγχου λογαριασμών και ταμειακών διαθέσιμων δεν συμβάλλει αιτιωδώς στο έλλειμμα. (ζ) Έχει αθωωθεί από το Τριμελές Εφετείο ... για το αδίκημα της πλαστογραφίας.

6. Στο άρθρο 12 του ν.δ/τος 1264/1942 «Περί τροποποιήσεως και συμπληρώσεως των διατάξεων περί Οικονομικής Επιθεωρήσεως» (φ. 100 Α') - που κυρώθηκε και διατηρήθηκε σε ισχύ με την 312/1946 πράξη του Υπουργικού Συμβουλίου (φ. 188 Α') - ορίζεται: «1. Ο Γενικός Οικονομικός Επιθεωρητής και οι Οικονομικοί Επιθεωρηταί Δημοσίων Υπολόγων και Νομικών Προσώπων και πας Οικονομικός υπάλληλος εκτελών χρέη Οικονομικού Επιθεωρητού Δημοσίων Υπολόγων και Νομικών Προσώπων εφ' όσον κατά την ενέργειαν επιθεωρήσεως οιασδήποτε δημοσίας ή μη διαχειρίσεως εκ των εν άρθρω 1 παρ. 1 του παρόντος Νόμου διαλαμβανομένων διαπιστώσωσι την ύπαρξιν ελλείμματος προερχομένου εξ ελλείψεως χρημάτων ή υλικού ή αξιών εν γένει, προβαίνουν εις την έκδοσιν ητιολογημένης καταλογιστικής αποφάσεως κατά του υπολόγου και των τυχόν αλληλεγγύως μετ' αυτού συνευθυνομένων, εάν η εξακριβωθείσα έλλειψις δεν ήθελεν αναπληρωθή εντός 24 ωρών συμφώνως προς τας διατάξεις του άρθρου 199 του ΣΙΒ' Νόμου "περί Δημοσίου Λογιστικού"».

7. Από τις διατάξεις αυτές συνάγεται (ΕλΣ Ολ. 859, 867/1990, 2161/2006, 3283/2013, 1038, 1808/2014, 5234/2015, 1028/2017 κ.ά.) ότι, αλληλέγγυα με τον υπόλογο, δημοσιολογιστική ευθύνη υπέχει και κάθε συνευθυνόμενο στην πρόκληση του διαχειριστικού ελλείμματος πρόσωπο, όταν αυτό, χωρίς να είναι υπόλογος το ίδιο, συνέβαλε αποφασιστικά και επενήργησε άμεσα στη δημιουργία του διαχειριστικού ελλείμματος. Η κατά τα ανωτέρω αποφασιστική συμβολή και άμεση επενέργεια στην πρόκληση του ελλείμματος, μπορεί, για την ταυτότητα του νομικού λόγου, να προκύπτουν και από την κατάδηλη εκ μέρους του ανωτέρω προσώπου ανοχή παράνομων ενεργειών, εφόσον αυτό είχε τη νομική υποχρέωση αποτροπής τους. Στην περίπτωση αυτή η ανοχή του, εξομοιούμενη εν τοις πράγμασι με σιωπηρά συναίνεση, εντάσσεται αιτιωδώς ως άτυπη έγκριση στην αλυσίδα των νομικών ενεργειών παραγωγής πράξεων με δημοσιονομικές συνέπειες.

8. Από τα ανωτέρω συνάγεται περαιτέρω ότι συνυπεύθυνος στην πρόκληση διαχειριστικού ελλείμματος, καταλογιζόμενος μαζί με τον βασικό υπεύθυνο δημόσιο υπόλογο, πρέπει να θεωρείται και ο υπηρεσιακός παράγων που, παρά τις επανειλημμένες οχλήσεις ελεγκτικών φορέων ή υπαλλήλων της υπηρεσίας του, δεν έλαβε τα κατάλληλα μέτρα αποτροπής διαχειριστικών παρατυπιών συναφών με την πρόκληση του ελλείμματος, αν και όφειλε, ως εκ της υπηρεσιακής του ιδιότητας, να προστατεύει τη δημόσια περιουσία. Η ως άνω υποχρέωση αφορά ιδίως τους κατά νόμο ασκούντες εποπτεία σε δημόσια υπηρεσία, ακόμη και όταν αυτοί έχουν νομίμως εκχωρήσει ειδικότερη αρμοδιότητά τους σε άλλο όργανο, καθόσον δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι απεκδύονται έτσι της εγγενούς, θεμελιώδους υπηρεσιακής τους υποχρέωσης να προστατεύουν την δημόσια περιουσία.

9. Ο ισχύων κατά τον κρίσιμο χρόνο Κώδικας Δήμων και Κοινοτήτων (π.δ. 410/1995, φ. 231 Α΄) ορίζει στο άρθρο 114, όπως ίσχυε κατά τον κρίσιμο χρόνο: «1. Ο Δήμαρχος: α) (...) γ) είναι Προϊστάμενος των υπηρεσιών του δήμου και τις διευθύνει, δ) είναι Προϊστάμενος όλου του προσωπικού του δήμου, αποφασίζει, για το διορισμό αυτού και τις πράξεις που προβλέπουν οι σχετικές διατάξεις για το διορισμό, τις κάθε είδους υπηρεσιακές μεταβολές και την άσκηση του πειθαρχικού ελέγχου, ε) (...)», στο δε άρθρο 115 ο ίδιος Κώδικας ορίζει: «α. Στους δήμους το δήμαρχο επικουρούν αντιδήμαρχοι (...) γ. Ο δήμαρχος, με απόφασή του που δημοσιεύει σε μία τουλάχιστον ημερήσια εφημερίδα, και αν δεν υπάρχει ημερήσια σε εβδομαδιαία της πρωτεύουσας του νομού, μπορεί να μεταβιβάζει συγκεκριμένες αρμοδιότητές του σε αντιδήμαρχους. Αν ο αντιδήμαρχος απουσιάζει ή κωλύεται, τις αρμοδιότητές του ασκεί ο δήμαρχος. (...)».

**10.** Με τις ανωτέρω διατάξεις ο Δήμαρχος ορίζεται ως προϊστάμενος των υπηρεσιών και υπαλλήλων του Δήμου, αναλαμβάνοντας την εξ αυτού επαγόμενη δημοσίου δικαίου υποχρέωση να διασφαλίζει τη σύννομη λειτουργία των διοικητικών και οικονομικών υπηρεσιών του, και, συναφώς, την κατά τον νόμο και τον προϋπολογισμό διάθεση των οικείων πιστώσεων και την τήρηση της νόμιμης διαχειριστικής διαδικασίας κατά την εκτέλεση των δαπανών. Εκ της υποχρεώσεώς του αυτής οφείλει να μεριμνά για τη συμμόρφωση των υπηρεσιών και υπαλλήλων του Δήμου προς τις απορρέουσες από τη νομοθεσία υποχρεώσεις τους, ιδίως δε στις περιπτώσεις που διαπιστώνεται η κατ' επανάληψη παραβίαση ή καταστρατήγηση των προβλεπόμενων διαχειριστικών διαδικασιών.

**11.** Εξ άλλου, ως άμεσος προϊστάμενος των υπηρεσιών του Δήμου, ο Δήμαρχος μπορεί να μεταβιβάζει συγκεκριμένες κάθε φορά διοικητικής φύσεως αρμοδιότητες του στους Αντιδημάρχους που τον επικουρούν, συναφώς δε και να ανακαλεί τη μεταβίβαση της αρμοδιότητάς αυτής και να παρεμβαίνει σε κάθε περίπτωση που ενημερώνεται αρμοδίως για τη μη νόμιμη ή ατελή άσκηση της μεταβιβασθείσας αρμοδιότητάς του.

**12.** Η παράλειψη άσκησης των επιβαλλόμενων από τις διατάξεις αυτές εποπτικών καθηκόντων του Δημάρχου και η κατάδηλη ανοχή παρεκκλινουσών δημοσιολογιστικών ενεργειών και πρακτικών, για τις οποίες έχει επανειλημμένως και αρμοδίως ενημερωθεί και οι οποίες επιφέρουν ζημιογόνα για τον φορέα αποτελέσματα, συνεπάγεται τη δημοσίου δικαίου ενοχή του προς αποκατάσταση της δημοσιολογιστικής ζημίας που επιφέρουν, καθιδρύνοντας δημοσιολογιστική ευθύνη του. Τούτο διότι από την παράλειψη, υπό τις ανωτέρω συνθήκες, παρέμβασής του για την αποτροπή συγκεκριμένων έκνομων ενεργειών ευλόγως συνάγεται σιωπηρή συναίνεσή του στη διεξαγωγή της έκνομης διαχειριστικής διαδικασίας.

**13.** Για την απόδοση, εξ άλλου, στον Δήμαρχο της ιδιότητας του συνευθυνομένου και των συνεπαγομένων ευθυνών, δεν απαιτείται η δράση του να εντάσσεται κατά νόμον σε ειδική διαδικασία παραγωγής πράξεων με δημοσιονομικές συνέπειες, αλλά αρκεί η διαπίστωση, διά της επαναλαμβανόμενης παράλειψής του να παρέμβει, της κατά τα ανωτέρω σιωπηρής συναίνεσής του, η οποία, δοθείσης της αρμοδιότητάς του να προϊσταται των υπηρεσιών και υπαλλήλων του Δήμου και να διασφαλίζει τη σύννομη διάθεση των πόρων του, εξομοιούται με άτυπη έγκρισή τους και, ως εκ τούτου, σύμπραξή του στη διεξαγωγή της διαχειριστικής διαδικασίας (ΕλΣ Ολ. 859/1990, 1435/1995, 1039/1995, 750/1991, 867/1990, 976/2000, 1449/2006, 2444/2007, 1456/2008, 1034/2011, 1240, 1241/2014).

**14.** Η κατά τα ανωτέρω στοιχειοθετούμενη, έστω και ατύπως, έγκριση των έκνομων διαχειριστικών ενεργειών και η σύμπραξη στη διεξαγόμενη διαχειριστική διαδικασία συνιστά, ως εκ της θετικής επίδρασής της σε αυτήν αλλά και της αναγκαιότητάς της για την ολοκλήρωση της διαδικασίας, πρόσφορη αιτία για τη δημιουργία του ελλείμματος. Τούτο δε ανεξάρτητα από το αν μεταξύ της ανοχής αυτής και της δημιουργίας του ελλείμματος παρεμβάλλονται πράξεις ή παραλείψεις άλλων προσώπων που εμφανίζονται ως εγγύτερες αιτίες δημιουργίας του ελλείμματος, όταν, ως εν προκειμένω, οι χρονικά μεταγενέστερες πράξεις δεν είναι αυτοτελείς, αλλά συνιστούν αναμενόμενο και προβλέψιμο αποτέλεσμα των προηγηθεισών παραλείψεων, με αποτέλεσμα να στοιχειοθετούν αλυσίδα αιτιώδους διαδρομής, επιφέροντας από κοινού το ζημιολόγο αποτέλεσμα.

**15.** Εξ άλλου, η ειρημένη εποπτική αρμοδιότητα του Δημάρχου, ως γενικής φύσεως, δεν εκχωρείται, έστω και αν, με βάση τις ειδικές διατάξεις, μεταβιβαστούν συγκεκριμένες αρμοδιότητες του σε άλλα όργανα. Συνεπώς, και στην περίπτωση αυτή, ο Δήμαρχος εξακολουθεί να έχει την υποχρέωση εποπτείας και ελέγχου των σχετικών υπηρεσιών και υπαλλήλων, διατηρώντας ακέραιη την ευθύνη για την αποκατάσταση της ζημίας που επέρχεται από την πλημμελή εκπλήρωση των καθηκόντων αυτών.

**16.** Το δικάσαν Τμήμα, όπως προκύπτει από την αναιρεσιβαλλόμενη απόφασή του, δέχθηκε τα εξής: (α) Στον ήδη αναιρεσιβόλο κοινοποιήθηκαν, και έλαβε ως εκ τούτου γνώση των αντιρρήσεων του Προϊστάμενου της Ταμειακής Υπηρεσίας και των ειδικών εντολών του Αντιδημάρχου Οικονομικών για την εκταμίευση, επανειλημμένως, των ποσών που αφορούσαν τόσο στην αποκατάσταση της πάγιας προκαταβολής, όσο και στην πληρωμή δαπανών χωρίς την έκδοση χρηματικών ενταλμάτων, οι οποίες του κοινοποιήθηκαν. (β) Έλαβε γνώση επίσης, ο ήδη αναιρεσιβόλος, επανειλημμένως των παράνομων εντολών μη απόδοσης των παρακρατηθέντων από τη μισθοδοσία των υπαλλήλων εισφορών υπέρ ΤΥΔΚΥ. (γ) Αν και γνώριζε την κατ' εξακολούθηση, από τον υπάλληλο του Τμήματος Εξόδων της Ταμειακής Υπηρεσίας του Δήμου ..., ιδιοποίηση από το ταμείο του Δήμου των προοριζόμενων να αποδοθούν σε ΤΥΔΚΥ, ΤΑΔΚΥ και Δημόσιο ποσών του ανέθετε με αποφάσεις τα καθήκοντα του διαχειριστή των υπέρ τρίτων κρατήσεων.

**17.** Ειδικότερα, ως προς το ποσό του ελλείμματος που αφορούσε σε δαπάνες ασφαλιστικών εισφορών και κρατήσεων που δεν αποδόθηκαν στους δικαιούχους φορείς, το δικάσαν Τμήμα μετά από συνεκτίμηση και των ουσιαστικών κρίσεων της .../2014 απόφασης του Πενταμελούς Εφετείου Κακουρηγημάτων ..., με την οποία ο ήδη αναιρεσιβόλος κρίθηκε ένοχος και καταδικάστηκε σε ποινή κάθειρξης δώδεκα ετών για την πράξη της απλής συνέργειας κατ' εξακολούθηση σε υπεξαίρεση στην υπηρεσία

κατ' εξακολούθηση, δέχθηκε ότι αυτός, αν και γνώριζε την κατ' εξακολούθηση, από τον υπάλληλο του Τμήματος Εξόδων της Ταμειακής Υπηρεσίας του Δήμου ..., ιδιοποίηση από το ταμείο του Δήμου των ποσών που προορίζονταν για την απόδοση στο Δημόσιο και σε ασφαλιστικά ταμεία των παρακρατηθέντων από τις αποδοχές του προσωπικού φόρων και εισφορών, και για τα οποία προσκόμιζε στην υπηρεσία του ισόποσα με τα υπεξαيرهθέντα ποσά πλαστά παραστατικά πληρωμών, παρά ταύτα, με αποφάσεις του, που εκδίδονταν στην αρχή κάθε έτους, του ανέθετε τα καθήκοντα του διαχειριστή των υπέρ τρίτων κρατήσεων, με αποτέλεσμα να διαχειρίζεται τις κρατήσεις συνολικά πενήντα δύο ασφαλιστικών ταμείων. Η απόφασή του για την ανάθεση των καθηκόντων αυτών στον συγκεκριμένο υπάλληλο το διαχειριστικό έτος 2001 επηρέασε αποφασιστικά την ομαλή διεξαγωγή της διαχείρισης και της διαδικασίας απόδοσης των παρακρατηθέντων φόρων και εισφορών και συνιστούσε, ως εκ τούτου, ανάμειξη στη διαχειριστική διαδικασία, για την ολοκλήρωση της οποίας αρκούσαν πλέον εκτελεστικές απλώς πράξεις του ανωτέρω υπαλλήλου, η οποία συνέβαλε ουσιωδώς στη δημιουργία του διαπιστωθέντος ελλείμματος, κατά το ποσό των 649.663,62 ευρώ, χωρίς να διακόπτεται ο απαιτούμενος αιτιώδης σύνδεσμος από την παράνομη συμπεριφορά του υπαλλήλου, αφού αυτός υπήρξε εκτελεστικό απλώς όργανο, απορρίπτοντας τον περί του αντιθέτου προβληθέντα με την έφεση ισχυρισμό.

**18.** Το δικάσαν Τμήμα απέρριψε τους προβληθέντες με την έφεση ακόλουθους ισχυρισμούς: (α) Ότι οι μη νόμιμες διαχειριστικές ενέργειες αφορούσαν σε τομείς μη υπαγόμενους στην αρμοδιότητά του, με την αιτιολογία ότι η μεταβίβαση των οικονομικών αρμοδιοτήτων του στον Αντιδήμαρχο Οικονομικών δεν ήρε την ευθύνη του και την υποχρέωση εποπτείας του, εξακολουθούσε δε, παρά τη μεταβίβαση αυτή, ως Δήμαρχος και εγγυητής των συμφερόντων του Δήμου, να έχει την ιδιαίτερη νομική υποχρέωση να προστατεύει τα συμφέροντα του Δήμου ..., με την άσκηση της προσήκουσας εποπτείας, και, ως εκ τούτου, εφόσον λάμβανε γνώση των μη νόμιμων διαχειριστικών πράξεων του Αντιδημάρχου Οικονομικών, όφειλε να παρέμβει προκειμένου αφενός να αποτρέψει την τέλεσή τους και αφετέρου να απομακρύνει το παρανομούν όργανο από τη διαχείριση των οικονομικών του Δήμου. (β) Ότι την ευθύνη για την αποκατάσταση του προκύψαντος ελλείμματος κατά το ποσό των 52.824,66 ευρώ, που εκταμιεύθηκε για την ανανέωση της πάγιας προκαταβολής χωρίς την τήρηση της νόμιμης διαδικασίας φέρει ο υπόλογος διαχειριστής αυτής, με την αιτιολογία ότι η ευθύνη του υπολόγου για την πρόκληση του διαπιστωθέντος ελλείμματος δεν αίρει την ευθύνη του ως συνευθυνόμενου μετ' αυτού, αφού η ευθύνη καθενός είναι προσωπική, αυτοτελής και ανεξάρτητη από την ευθύνη του άλλου (ΕλΣ Ολ. 1456/2008, VII Τμ. 2581/2016, 2915/2014 κ.ά.).

**19.** Με τις παραδοχές αυτές, σύμφωνα και με όσα έγιναν δεκτά από το Δικαστήριο τούτο στις σκέψεις που προηγήθηκαν, το δικάσαν Τμήμα, ορθώς έκρινε ότι ο αναιρεσείων συνευθύνεται για την αποκατάσταση του διαπιστωθέντος ελλείμματος, λόγω των αποδιδόμενων σε αυτόν συγκεκριμένων πράξεων και παραλείψεων του να παρέμβει, ως όφειλε, προκειμένου να αποτραπεί η έκνομη δημοσιονομική διαδικασία και η εξαιτίας αυτής διενέργεια των μη νόμιμων δαπανών και να προβεί σε αντικατάσταση των παρανομούντων οργάνων και ανάκληση της μεταβίβασης των κρίσιμων αρμοδιοτήτων του, δεδομένου ότι η στοιχειοθετούμενη, διά των επαναλαμβανόμενων παραλείψεων του και της ως άνω αναφερθείσας ενέργειάς του (σκέψη 16γ) και της κατάδηλης ανοχής των μη νόμιμων διαχειριστικών ενεργειών, άρνησή του για τη λήψη των αναγκαίων μέτρων διασφάλισης της δημοσιολογιστικής νομιμότητας και σιωπηρή συναίνεσή του στη διεξαγωγή της έκνομης διαδικασίας, εξομοιούται κατά νόμο με έγκριση των ενεργειών με τις οποίες προκλήθηκαν τα καταλογισθέντα σε αυτόν, ως συνευθυνόμενο, ελλείμματα και έμπρακτη συμμετοχή του στη διαχειριστική διαδικασία. Εξ άλλου, οι ανωτέρω αναφερθείσες παραδοχές πραγματικών περιστατικών από την αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση αρκούσαν για την κατ' ορθή νομική κρίση θεμελίωση της παράνομης και υπαίτιας συμπεριφοράς του ήδη αναιρεσείοντος, και του αιτιώδους συνδέσμου της συμπεριφοράς αυτής με το διαπιστωθέν έλλειμμα, χωρίς να αποκλείεται ή να διακόπτεται ο αιτιώδης αυτός σύνδεσμος προς το επελθόν αποτέλεσμα, εξαιτίας της παρεμβολής πράξεων ή παραλείψεων τρίτων προσώπων.

**20.** Εξ άλλου, εν όψει και της ουσιαστικής παραδοχής από το δικάσαν Τμήμα ότι με την ...(ΑΠ ...)/15.1.2001 απόφαση του ήδη αναιρεσείοντος ως Δημάρχου ... στον Αντιδήμαρχο Οικονομικών ... .. μεταβιβάστηκαν, για το χρονικό διάστημα από 15.1.2001 έως 14.1.2002, συγκεκριμένες αρμοδιότητες σχετικά με τον έλεγχο και την υπογραφή των εκθέσεων ανάληψης των δαπανών και των παραστατικών εγγράφων των πληρωμών και εισπράξεων του Δήμου και της έκδοσης των χρηματικών ενταλμάτων πληρωμής και της υπογραφής των μισθοδοτικών καταστάσεων του προσωπικού διαφόρων υπηρεσιών του Δήμου που αφορούσαν στις πρόσθετες αμοιβές τους, καθώς και της παρακολούθησης της εκτέλεσης του προϋπολογισμού και της σύνταξης του απολογισμού, οι οποίες συνεπάγονται μεν την άσκηση ελέγχου νομιμότητας επί των οικείων δαπανών, αλλά δεν περιλαμβάνουν τη γενική εποπτική και εγγυητική αρμοδιότητα που απορρέει από την αρμοδιότητα του Δημάρχου και την ιδιαίτερη νομική υποχρέωσή του να διασφαλίζει τη σύννομη διαχείριση της περιουσίας του Δήμου, η οποία κατά τα γενόμενα ανωτέρω δεκτά δεν μεταβιβάζεται (σκέψη 15), ορθώς και με νόμιμη αιτιολογία απέρριψε τον ισχυρισμό ότι οι μη νόμιμες διαχειριστικές ενέργειες αφορούσαν σε τομείς μη υπαγόμενους στην αρμοδιότητά του.

**21.** Ο προβαλλόμενος ισχυρισμός ότι ο αναιρεσείων έχει αθωωθεί από το Τριμελές Εφετείο ... για το αδίκημα της πλαστογραφίας, προβάλλεται αλυσιτελώς δεδομένου ότι, σύμφωνα με τις ουσιαστικές παραδοχές της αναιρεσιβαλλομένης, αιτία του καταλογισμού του δεν αποτέλεσε η συμμετοχή του αναιρεσείοντος στη διάπραξη του εν λόγω αδικήματος, αλλά η εξακολουθητική παράλειψη παρέμβασής του προκειμένου να παρεμποδίσει τον υπάλληλο διαχειριστή των ποσών που προορίζονταν για την απόδοση στο Δημόσιο και σε ασφαλιστικά ταμεία των παρακρατηθέντων φόρων και εισφορών και να αποτρέψει την ιδιοποίησή τους.

**22.** Εξ άλλου, υπό την εκδοχή ότι ο αναιρεσείων προβάλλει εσφαλμένη εφαρμογή του άρθρου 5 (παρ. 2) του κυρωθέντος με το άρθρο πρώτο του ν. 2717/1999 (φ. 97 Α΄) Κώδικα Διοικητικής Δικονομίας, όπως ισχύει μετά την αντικατάστασή της από το άρθρο 17 του ν. 4446/2017 (φ. 240/22.12.2016 Α΄) και του άρθρου 6 (παρ. 2) της Ευρωπαϊκής Σύμβασης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, ο ισχυρισμός είναι απορριπτέος ως αβάσιμος, αφού δεν επικαλείται ούτε προσκομίζει την αθωωτική αυτή απόφαση ούτε στοιχεία από την οποία να προκύπτει το αμετάκλητο αυτής.

**23.** Επομένως, ο προβαλλόμενος πρώτος λόγος αναίρεσης είναι αβάσιμος και απορριπτέος.

**24.** Μειοψήφησαν η Αντιπρόεδρος Μαρία Βλαχάκη και οι Σύμβουλοι Σταμάτιος Πουλής, Ευαγγελία Σεραφή και Βασιλική Πέππα, οι οποίοι διατύπωσαν τη γνώμη ότι μόνη η παράλειψη του αναιρεσείοντος να ασκήσει την προβλεπόμενη από τις διατάξεις του άρθρου 114 παρ. 1 εδ. γ΄ του π.δ/τος 410/1995 διοικητική εποπτεία των υπηρεσιών του Δήμου, υπό τις περιστάσεις που εκτίθενται στην αναιρεσιβαλλομένη, δεν αρκεί για την κατάφαση της δημοσιολογιστικής του ευθύνης. Για να συνδεθεί αιτιωδώς η άνω συμπεριφορά με το διαπιστωθέν έλλειμμα απαιτείτο, επιπροσθέτως, η ύπαρξη διαχειριστικής δράσης του ανωτέρω, η οποία δεν συνέτρεχε εν προκειμένω, αφού οι «περισσότερες περί των οικονομικών» αρμοδιότητες, σύμφωνα με τις παραδοχές της αναιρεσιβαλλομένης, είχαν μεταβιβαστεί στον Αντιδήμαρχο Οικονομικών κατ' άρθρον 115 παρ. 3 του π.δ/τος 410/1995. Είναι δε ανεξάρτητη και διακριτή της δημοσιολογιστικής η τυχόν αστική ευθύνη του αναιρεσείοντος για την πρόκληση βλάβης στα συμφέροντα του Δήμου, ως συνέπεια της πλημμελούς εποπτείας. Επομένως το Τμήμα που δέχθηκε τα αντίθετα εσφαλμένως ερμήνευσε και εφάρμοσε τις προμνημονευθείσες διατάξεις και ο πρώτος λόγος αναίρεσης έπρεπε να γίνει δεκτός. Η γνώμη αυτή δεν κράτησε.

**25.** Κατά την ειδικότερη μειοψηφούσα γνώμη του Προέδρου Ιωάννη Σαρμά, η για πρώτη φορά στη νομολογία του Δικαστηρίου επέκταση της

έννοιας του συνευθυνομένου σε υπηρεσιακούς παράγοντες στους οποίους καταλογίζεται απλή παράλειψη, έστω και αν αυτή εν όψει των περιστάσεων στοιχειοθετεί σιωπηρή αποδοχή, παραβιάζει τη συνταγματική αρχή της ασφάλειας του δικαίου, η οποία προστατεύει την περιουσία του ατόμου από την επιβολή μη προβλέψιμων κυρώσεων.

**26.** Με το πρώτο σκέλος του δεύτερου λόγου αναίρεσης προβάλλεται ότι κατ' εσφαλμένη ερμηνεία του νόμου, το δικάσαν Τμήμα δέχθηκε ότι υφίσταται έλλειμμα για την εκπρόθεσμη καταβολή ασφαλιστικών εισφορών, μολονότι όπως προκύπτει από τα .../22.11.2002 και .../22.11.2002 χρηματικά εντάλματα και το .../2.3.2010 έγγραφο του ΤΥΔΚΥ έγιναν εν τέλει οι επίμαχες καταβολές στα ασφαλιστικά ταμεία και συνεπώς το έλλειμμα έπαυσε να υφίσταται. Ειδικότερα, αποδόθηκε στο ΤΥΔΚΥ στις 31.1.2002 ποσό 187.256.590 δραχμών που αφορούσε σε εισφορές Νοεμβρίου του έτους 2001, στις 28.2.2002 ποσό 174.563.342 δραχμών που αφορούσε σε εισφορές Δεκεμβρίου 2001, στις 31.1.2002 ποσό 55.060.539 δραχμών που αφορούσε σε κρατήσεις Νοεμβρίου 2001 και, τέλος, στις 28.2.2002 ποσό 51.137.491 δραχμών που αφορούσε σε κρατήσεις Δεκεμβρίου 2001. Εξ άλλου, με το δεύτερο σκέλος του τέταρτου λόγου αναίρεσης και κατ' εκτίμηση αυτού, προβάλλεται ότι, κατ' εσφαλμένη ερμηνεία του νόμου, το δικάσαν Τμήμα δέχθηκε ότι υφίσταται έλλειμμα αναφορικά με το ποσό που αντιστοιχεί σε δαπάνες που καταβλήθηκαν κατόπιν ειδικών εντολών χωρίς την έκδοση χρηματικών ενταλμάτων (601.320,81 ευρώ για την πληρωμή διαφόρων δαπανών του Δήμου και 52.824,66 ευρώ για την αποκατάσταση της πάγιας προκαταβολής), δεδομένου ότι έχουν ήδη τακτοποιηθεί με την έκδοση χρηματικών ενταλμάτων και σύμφωνα με .../13.5.2010 βεβαίωση της Διεύθυνσης Ταμειακής Υπηρεσίας του Δήμου ..., μέχρι τις 13.5.2010 οι εκκρεμείς ατακτοποιήτες ειδικές εντολές ανέρχονταν στο ποσό των 111.024,58 ευρώ, οι οποίες δεν αφορούσαν στο επίμαχο οικονομικό έτος, ενώ και το μεγαλύτερο μέρος των ειδικών εντολών στις οποίες αναφέρεται το Φύλλο Μεταβολών και Ελλείψεων εκδόθηκαν τους δύο τελευταίους μήνες του 2001 γεγονός που σημαίνει ότι η έκδοση και θεώρηση των σχετικών χρηματικών ενταλμάτων θα πραγματοποιούνταν μέσα στο 2002.

**27.** Κατά την έννοια των διατάξεων των άρθρων 27 του Οργανισμού του Ελεγκτικού Συνεδρίου [π.δ. 774/1980 (φ. 189 Α') - βλ. ήδη άρθρο 46 του Κώδικα Νόμων για το Ελεγκτικό Συνέδριο (ν. 4129/2013, φ. 52 Α')] και 56 του ν. 2362/1995 «Περί Δημοσίου Λογιστικού, ελέγχου των δαπανών του Κράτους και άλλες διατάξεις» (φ. 247 Α'), όπως ίσχυαν κατά το κρίσιμο εν προκειμένω οικονομικό έτος 2001, «έλλειμμα» δημόσιας διαχείρισης, όπως η έννοια αυτή έχει διαπλαστεί νομολογιακώς (ΕλΣ Ολ. 534, 750/1991, 1053/1998, 1912, 1913/1992) είναι η επί έλαττον αδικαιολόγητη διαφορά, που διαπιστώνεται μεταξύ της ποσότητας

χρημάτων, που έπρεπε να υπάρχει σε μια δεδομένη χρονική στιγμή, με βάση τους τηρούμενους λογαριασμούς και τα νόμιμα διαχειριστικά στοιχεία και εκείνης που πράγματι υπάρχει στη δημόσια διαχείριση, ενώ παραγωγικό αίτιο του ελλείμματος μπορεί να είναι και κάθε πληρωμή που διενεργείται είτε χωρίς να συντρέχουν οι προϋποθέσεις του ουσιαστικού νόμου, είτε χωρίς να τηρηθεί η προβλεπόμενη από τις οικείες δημοσιολογιστικές διατάξεις διαχειριστική διαδικασία. Ειδικώς δε στις χρηματικές διαχειρίσεις των οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης α΄ βαθμού, τη δημιουργία ελλείμματος, κατά την ανωτέρω έννοια, συνεπάγεται η μη τήρηση της διαδικασίας που προβλέπεται στα άρθρα 12, 13, 20, 21 παρ. 3, 22, 23, 25, 35 και 60 του β.δ/τος της 17.5/15.6.1959 «Περί οικονομικής διοικήσεως και λογιστικού των Δήμων και Κοινοτήτων» (φ. 114 Α΄), σύμφωνα με τα οποία, για την αποκατάσταση πάγιας προκαταβολής ακολουθείται η ειδικώς προβλεπόμενη από το άρθρο 35 διαδικασία, ενώ για τη διενέργεια των δημοτικών δαπανών, απαιτείται, αφού προηγηθεί η ανάληψη της σχετικής υποχρέωσης και η εκκαθάριση της δαπάνης, η έκδοση από τον δήμαρχο ή τον αντιδήμαρχο, στον οποίον έχει τυχόν μεταβιβασθεί η οικεία αρμοδιότητα, χρηματικού εντάλματος πληρωμής, που προσυπογράφεται από τον προϊστάμενο της λογιστικής υπηρεσίας του Δήμου και εν συνεχεία αποστέλλεται, μαζί με τα νόμιμα δικαιολογητικά, στο δημοτικό ταμείο, προκειμένου να πραγματοποιηθεί η πληρωμή.

**28.** Σύμφωνα με τις ως άνω διατάξεις, για την απόδειξη της δημιουργίας του ελλείμματος αρκεί η διαπίστωση είτε της διενέργειας μη νόμιμων δαπανών, δηλαδή δαπανών για τις οποίες δεν συντρέχουν οι ουσιαστικές προϋποθέσεις του νόμου, είτε της διενέργειας εξωταμειακής διαχείρισης δηλαδή της διενέργειας δαπανών χωρίς την τήρηση των δημοσιολογιστικών διατάξεων που διέπουν την εκταμίευση των οικείων δαπανών, όπως, ιδίως, την ανάληψη, εκκαθάριση και εντολή πληρωμής τους.

**29.** Για τον κατά τα ανωτέρω καταλογισμό του ελλείμματος σε βάρος των δημοσιολογιστικά ευθυνόμενων προσώπων, απαιτείται, επιπλέον, η διαπίστωση, κατά το χρόνο αυτό, είτε της μη αποκατάστασής του, στην πρώτη περίπτωση, σε μεταγενέστερο χρόνο, είτε της μη λογιστικής τακτοποίησής του, στη δεύτερη περίπτωση, εφόσον οι διαπιστωθείσες παρατυπίες μπορούν να αποκατασταθούν λογιστικά σε μεταγενέστερο χρόνο, χωρίς να απολείπεται πραγματική ζημία στην οικεία διαχείριση. Και τούτο διότι, τόσο στην περίπτωση της αναπλήρωσης του ελλείμματος όσο και στην περίπτωση της λογιστικής τακτοποίησης της διαχείρισης, δεν υφίσταται πλέον δικαιολογητικός λόγος έκδοσης καταλογιστικής πράξης σε βάρος των δημοσιολογιστικά ευθυνόμενων, για την αποκατάσταση της ελλειμματικής διαχείρισης.

**30.** Στην περίπτωση που οι εν λόγω παρατυπίες αφορούν στην έλλειψη σωρευτικώς του συνόλου των πράξεων ανάληψης της δαπάνης, εκκαθάρισής της και έκδοσης χρηματικού εντάλματος, το διαπιστωθέν έλλειμμα νομίμως καταλογίζεται σε βάρος των δημοσιολογιστικά ευθυνομένων προσώπων ακόμα και μετά την έκδοση, μεταγενεστέρως, τακτοποιητικών πράξεων, δεδομένου ότι αυτές δεν προβλέπεται να αναπτύσσουν αναδρομικότητα θεραπεύοντας τις ως άνω πλημμέλειες, ο καταλογισμός δε σε βάρος τους ελέγχεται μόνο με βάση τις αρχές που εκτίθενται κατωτέρω (σκέψεις 49 και 52), εφόσον μετά την έκδοση των πράξεων αυτών δεν απολείπεται πραγματική ζημία στην οικεία διαχείριση.

**31.** Το δικάσαν Τμήμα κατά την αναιρετικώς ανέλεγκτη κρίση του δέχθηκε τα εξής: (α) Το ποσό των 1.373.493,65 ευρώ που αντιστοιχούσε σε εισφορές και κρατήσεις υπέρ ΤΥΔΚΥ, που παρακρατήθηκαν κατά την καταβολή της τακτικής μισθοδοσίας μηνών Οκτωβρίου, Νοεμβρίου και Δεκεμβρίου έτους 2001, καθώς και δώρου Χριστουγέννων του ίδιου έτους υπαλλήλων του Δήμου ... αποδόθηκε στο δικαιούχο Ταμείο εντός της ισχύουσας κατά τον κρίσιμο χρόνο δίμηνης παράτασης του οικονομικού έτους 2001 (βλ. άρθρο 216 παρ. 2 του π.δ/τος 410/1995), χωρίς όμως την τήρηση της νόμιμης διαδικασίας και την έκδοση αντίστοιχων τίτλων πληρωμής, ενώ για την τακτοποίηση της διαδικασίας πραγματοποίησης των δαπανών αυτών εκδόθηκαν, στη συνέχεια, από τον Δήμο ..., στις 22.11.2002, τα ... και ... χρηματικά εντάλματα πληρωμής. Με βάση τις παραδοχές αυτές έκρινε ότι το ποσό αυτό συνιστά έλλειμμα που νομίμως καταλογίστηκε σε βάρος του ήδη αναιρεσειόντος, διότι κατά τη λήξη του οικονομικού έτους 2001 (και της νόμιμης παράτασής του) και, με βάση τα νόμιμα διαχειριστικά στοιχεία, το εναπομείναν στο ταμείο του Δήμου ... ποσό έπρεπε να είναι προσαυξημένο κατά το ανωτέρω ποσό των 1.373.493,65 ευρώ, αφού δεν προέκυψε ούτε η ύπαρξη γραμματίων είσπραξης για την εισαγωγή του στη διαχείριση του Δήμου ούτε αποδεικτικών για την απόδοσή του στο δικαιούχο Ταμείο, με συνέπεια να ανακύπτει ισόποσο, με τις κρατήσεις αυτές, έλλειμμα στους λογαριασμούς του ανωτέρω έτους και, επιπλέον, ότι η μεταγενέστερη έκδοση των ... και .../2002 χρηματικών ενταλμάτων δεν αναιρεί τη διαπίστωση της ύπαρξης του ελλείματος ούτε τον ουσιαστικό χαρακτήρα του. (β) Το ποσό των 601.320,81 ευρώ για την πληρωμή διαφόρων δαπανών του Δήμου και εκείνο των 52.824,66 ευρώ για την αποκατάσταση της πάγιας προκαταβολής, που εκταμιεύθηκαν εξωλογιστικά βάσει ειδικών εντολών και χωρίς την έκδοση τίτλων πληρωμής, συνιστούν έλλειμμα στη διαχείριση, οικονομικού έτους 2001, του Δήμου ..., ενώ απέρριψε ως αλυσιτελή τον προβληθέντα με την έφεση ισχυρισμό ότι σύμφωνα με την .../13.5.2010 βεβαίωση της Διεύθυνσης Ταμειακής Υπηρεσίας, οι εκκρεμείς ειδικές εντολές, κατά την ημερομηνία έκδοσης αυτής, ανέρχονταν στο ποσό των 111.024,58 ευρώ, καθόσον κατά τη λήξη του οικονομικού έτους 2001,

το εναπομείναν στο ταμείο του Δήμου έπρεπε να είναι προσαυξημένο και κατά τα ποσά αυτά, ενώ η τυχόν μεταγενέστερη (σε επόμενα οικονομικά έτη) έκδοση τίτλων πληρωμής δεν αναιρεί την ύπαρξη ελλείμματος εντός του ελεγχόμενου έτους. (γ) Τέλος, ότι η, κατά τα γνωστά στο Δικαστήριο, επί σειρά ετών (από το έτος 1999 έως το 2007) λειτουργία της ταμειακής υπηρεσίας του Δήμου ..., χωρίς την τήρηση των στοιχειωδών κανόνων του λογιστικού των ΟΤΑ, αλλά με την κατά σύστημα παραβίασή τους, με τη μορφή των εξωταμειακών πληρωμών και την αλλοίωση των διαχειριστικών στοιχείων, δεν αφήνει περιθώρια επαλήθευσης της ταμειακής κατάστασης του Δήμου για κάθε έτος και καθιστά εξ αντικειμένου αδύνατη την εξαγωγή ασφαλούς συμπεράσματος περί του ότι η επικαλούμενη αποκατάσταση στην επόμενη χρήση της διαπιστωθείσας στην ελεγχόμενη χρήση έλλειψης χρημάτων δεν δημιούργησε περαιτέρω έλλειμμα στο ταμείο του Δήμου.

**32.** Με τις παραδοχές αυτές το δικάσαν Τμήμα ορθώς ερμήνευσε και εφάρμοσε τις προαναφερόμενες διατάξεις (σκέψη 27), δεδομένου ότι, κατά τα ανωτέρω γενόμενα δεκτά, η μεταγενέστερη, στο ίδιο ή σε επόμενα οικονομικά έτη, τακτοποίηση του ελλείμματος με την έκδοση των νόμιμων τίτλων πληρωμής, δεν αποκαθιστά το διαπιστωθέν έλλειμμα και δεν αίρει κατ' αρχήν (σκέψη 30) τη δημοσιολογιστική ευθύνη των δημοσιονομικά ευθυνομένων προσώπων. Επομένως τα προβαλλόμενα με τον λόγο αυτό αναίρεσης είναι αβάσιμα και πρέπει να απορριφθούν.

**33.** Τούτο δε ανεξαρτήτως της πλημμελούς επάλληλης αιτιολογίας της αναιρεσιβαλλόμενης ότι δεν μπορεί να εξαχθεί ασφαλές συμπέρασμα αν η φερόμενη ως αποκατάσταση του διαπιστωθέντος ελλείμματος, δημιούργησε νέο έλλειμμα στην επόμενη χρήση, δεδομένου ότι η τυχόν δημιουργία του δεν καθιστά εκ μόνου του λόγου αυτού νόμιμο τον καταλογισμό του επίδικου ελλείμματος,

**34.** Με τον τρίτο λόγο αναίρεσης προβάλλεται ότι κατ' εσφαλμένη ερμηνεία του νόμου το δικάσαν Τμήμα δέχθηκε ότι η εκκληθείσα καταλογιστική πράξη είναι αιτιολογημένη, δεδομένου ότι σε αυτήν δεν αναφέρονται οι συγκεκριμένες ενέργειες ή παραλείψεις του αναιρεσιδόντος που θεμελιώνουν την ευθύνη του ως συνευθυνομένου ενώ αποδέχεται ότι είχε μεταβιβάσει νομίμως όλες τις αρμοδιότητες της διαχείρισης των οικονομικών, και δεν προκύπτει η σύμπραξή του στις δημιουργικές του ελλείμματος πράξεις.

**35.** Το π.δ. 1225/1981 «Περί εκτελέσεως των περί Ελεγκτικού Συνεδρίου διατάξεων» (φ. 304 Α') ορίζει στο άρθρο 141, που μετά την έναρξη ισχύος των διατάξεων του ν. 4055/2012, εφαρμόζεται στις καταλογιστικές πράξεις που εκδίδονται από τους Επιτρόπους του Ελεγκτικού Συνεδρίου, τα εξής: «Αι πράξεις των Τμημάτων και των

Κλιμακίων (...) περιέχουν: α) (...) ε) Αιτιολογικών (...) (β) (...)». Από τις διατάξεις αυτές συνάγεται ότι η εκδιδόμενη σε βάρος των υπευθύνων προσώπων (υπολόγων και λοιπών ευθυνομένων) καταλογιστική πράξη του Επιτρόπου του Ελεγκτικού Συνεδρίου πρέπει να είναι ειδικά αιτιολογημένη και να αναφέρονται σε αυτή τα πραγματικά περιστατικά, τα οποία θεμελιώνουν κατά νόμο την αξίωση του δικαιούχου κατά του υπόχρεου, δηλαδή τα στοιχεία εκείνα τα οποία δικαιολογούν την ιδιότητά του ως υπολόγου ή συνευθυνομένου, υπόχρεου για την αποκατάσταση του ελλείμματος έναντι του δικαιούχου και είναι αναγκαία για τη θεμελίωση της ευθύνης του προς καταλογισμό προσώπου και τον προσδιορισμό της αιτιώδους συνάφειας μεταξύ των πράξεων ή παραλείψεων του και της δημιουργίας του ελλείμματος, καθώς και τα στοιχεία που θεμελιώνουν την ύπαρξη και το ύψος του ελλείμματος, ως πράξη δε εκ του νόμου αιτιολογητέα, μπορεί κατά τα λοιπά ή αιτιολογία της να συμπληρώνεται από τα στοιχεία του φακέλου.

**36.** Στην αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση, το δικάσαν Τμήμα, κατά την αναιρετικά ανέλεγκτη περί τα πράγματα κρίση του, δέχθηκε ότι από το σώμα της προσβληθείσας ενώπιόν του καταλογιστικής πράξης προκύπτει η αναγκαία νομική και ιστορική αιτία που οδήγησε στον καταλογισμό του ήδη αναιρεσειόντος, όπως, ειδικώς για το ποσό των 649.663,62 ευρώ, που αντιστοιχεί σε κρατήσεις και φόρους που δεν αποδόθηκαν στους δικαιούχους, συμπληρώνεται από τα στοιχεία του φακέλου. Συγκεκριμένα, γίνεται επίκληση των κρίσιμων διατάξεων, με βάση τις οποίες κρίθηκαν οι καταλογισθείσες σε βάρος του ήδη αναιρεσειόντος δαπάνες ως μη νόμιμες, προσδιορίζεται το ύψος του διαπιστούμενου ελλείμματος και αναφέρονται οι πράξεις και παραλείψεις του (παράλειψη παρέμβασής του για την τήρηση της δημοσιονομικής νομιμότητας ενώ ήταν σε γνώση των παράνομων διαχειριστικών ενεργειών για το σύνολο του διαπιστωθέντος ελλείμματος, ανάθεση καθηκόντων σε δημοτικό υπάλληλο γνωρίζοντας τις παράνομες διαχειριστικές του ενέργειες), που συνέβαλλαν αιτιωδώς στη δημιουργία του επίμαχου ελλείμματος και προσδίδουν στον αναιρεσειόντα την ιδιότητα του συνευθυνομένου, θεμελιώνοντας έτσι την ευθύνη του προς αναπλήρωση του ελλείμματος.

**37.** Εν όψει των ανωτέρω, το Δικαστήριο κρίνει ότι το Τμήμα, που ειδικώς διέλαβε ότι στο σώμα της εκκληθείσας καταλογιστικής πράξης γίνεται μνεία της ιδιότητας του αναιρεσειόντος, η οποία τον καθιστά συνευθυνόμενο, του τρόπου δημιουργίας του ελλείμματος και προσδιορισμού του ύψους του, καθώς και των πράξεων και παραλείψεών του, όπως τα στοιχεία αυτά συμπληρώνονται από τα στοιχεία του φακέλου, που συνέβαλλαν στη δημιουργία του ελλείμματος, ορθώς ερμήνευσε και εφάρμοσε τις ανωτέρω διατάξεις δεχόμενο ότι αυτή φέρει νόμιμη, επαρκή και χωρίς αντιφάσεις με τα λοιπά στοιχεία του φακέλου αιτιολογία. Ως εκ

τούτου, τα προβαλλόμενα με τον τρίτο λόγο αναίρεσης είναι αβάσιμα και απορριπτέα.

**38.** Εξ άλλου, απορριπτέος είναι και ο προβαλλόμενος με το τρίτο σκέλος του τέταρτου λόγου αναίρεσης ισχυρισμός αναφορικά με τις δαπάνες που πληρώθηκαν με ειδικές εντολές χωρίς την έκδοση τίτλων πληρωμής, συνολικού ποσού 601.320,81 ευρώ, ότι σύμφωνα με την ΕΜΠ .../10.6.2014 Πορισματική Έκθεση του οικονομικού επιθεωρητή του ... ..., που προσκομίστηκε ενώπιον του δικάσαντος Τμήματος, το ποσό των ατακτοποιήτων ειδικών εντολών για την επίμαχη χρήση ανερχόταν σε 211.046,98 ευρώ. Τούτο διότι, σύμφωνα με τις ορθές παραδοχές της αναιρεσιβαλλομένης, από το ποσό αυτό έχουν αφαιρεθεί τα ποσά των ειδικών εντολών που φέρονται ότι τακτοποιήθηκαν λογιστικά μεταγενεστέρως και, ως εκ τούτου, η προσβληθείσα ενώπιόν του καταλογιστική πράξη φέρει νόμιμη και επαρκή αιτιολογία.

**39.** Με το δεύτερο σκέλος του δεύτερου λόγου αναίρεσης, προβάλλεται, αναφορικά με το ποσό του ελλείμματος που προέρχεται από τη μη νόμιμη καταβολή των ασφαλιστικών εισφορών υπέρ ΤΥΔΚΥ, ότι το δικάσαν Τμήμα κατά πλημμελή εφαρμογή του νόμου υποκατέστησε την αιτιολογία της καταλογιστικής πράξης δεχόμενο ότι η δημιουργία του ελλείμματος έγκειται στην καταβολή των ποσών αυτών χωρίς την έκδοση τίτλων πληρωμής και δεν εξέτασε τη νομιμότητα της αιτιολογίας της καταλογιστικής πράξης, που συνίστατο στη μη καταβολή του ποσού αυτού στο δικαιούχο ΤΥΔΚΥ.

**40.** Το π.δ. 1225/1981 «Περί εκτελέσεως των περί Ελεγκτικού Συνεδρίου διατάξεων» (φ. 304 Α΄) ορίζει στο άρθρο 49: «1. Διά της εφέσεως η υπόθεσις μεταβιβάζεται εις το αρμόδιον Τμήμα του Ελεγκτικού Συνεδρίου ως προς μεν το νόμω βάσιμον της πράξεως ή αποφάσεως κατά το σύνολον, ως προς δε το ουσία βάσιμον της πράξεως ή αποφάσεως κατά τα δια της εφέσεως και των προσθέτων λόγων καθοριζόμενα όρια. 2. Το δικαστήριον την νομικώς πλημμελή πράξιν, ακυροί, εν όλω ή εν μέρει, ή μεταρρυθμίζει αναλόγως, επιφυλασσομένης της διατάξεως της επομένης παραγράφου. Την ουσιαστικώς εσφαλμένην πράξιν ακυροί ή μεταρρυθμίζει εντός των εν τη εφέσει ορίων, κρίνον πραιτέρω επί της ουσίας της υποθέσεως. 3. Δια της αποφάσεως αυτού το δικαστήριον δεν δύναται να καταστήση χείρονα την θέσιν τού εκκαλούντος. (...)».

**41.** Από τις διατάξεις αυτές, ερμηνευόμενες σε συνδυασμό με τις προαναφερθείσες διατάξεις του άρθρου 141 του ίδιου προεδρικού διατάγματος, συνάγεται ότι δεν αποκλείεται η μεταβολή από το δικαστήριο της ουσίας της αιτιολογικής βάσεως του καταλογισμού εφόσον από την εν λόγω μεταβολή δεν ανακύπτουν πραιτέρω πραγματικά ζητήματα επί των

οποίων οι διάδικοι στερήθηκαν της ευχέρειας να προβάλουν τυχόν αντιρρήσεις τους και, περαιτέρω, δεν καθίσταται χειρότερη η θέση του καθ' ου ο καταλογισμός.

**42.** Στην υπό κρίση υπόθεση, από τις παραδοχές της αναιρεσιβαλλόμενης απόφασης προκύπτει ότι σύμφωνα με την εκκληθείσα ενώπιον του Τμήματος καταλογιστική πράξη το εν λόγω ποσό συνιστά έλλειμμα στην οικονομική διαχείριση του έτους 2001 διότι για τα επιμέρους ποσά που αντιστοιχούσαν σε εισφορές υπέρ ΤΥΔΚΥ «συντάχθηκαν πρωτόκολλα έκπτωσης, τα οποία περιόριζαν τα εντελλόμενα ποσά (...) παρά το γεγονός ότι τα ποσά αυτά είχαν παρακρατηθεί από τους δικαιούχους των εν λόγω χρηματικών ενταλμάτων. (...) και αποδόθηκαν εντός του επόμενου οικονομικού έτους, χωρίς την έκδοση τίτλων πληρωμής» και καταλογίστηκε σε βάρος του αναιρεσειόντος με την αιτιολογία ότι «παρά το γεγονός ότι έλαβε γνώση των παράνομων εντολών μη απόδοσης των κρατήσεων και εισφορών, δεν μερίμνησε για την αποκατάσταση της νομιμότητας».

**43.** Κατά την κρίση του Δικαστηρίου, με την αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση, που δέχθηκε ότι το εν λόγω ποσό συνιστά έλλειμμα διότι τελικώς αποδόθηκε χωρίς την έκδοση τίτλων πληρωμής και καταλογίστηκε σε βάρος του ήδη αναιρεσειόντος διότι παρέλειψε να αποτρέψει τη διενέργεια πληρωμών χωρίς την έκδοση χρηματικών ενταλμάτων, δεν μετέβαλλε την αιτιολογική βάση δημιουργίας του ελλείμματος και καταλογισμού του αναιρεσειόντος και, ως εκ τούτου, ο σχετικός λόγος αναίρεσης είναι αβάσιμος και απορριπτός.

**44.** Σε κάθε όμως περίπτωση, ήτοι και αληθούς υποτιθέμενου του εν λόγω ισχυρισμού, ο αναιρεσειών δεν επικαλείται ότι συνεπεία της μεταβολής της αιτιολογικής αυτής βάσης κατέστη χείρων η θέση του ή ανέκυψαν περαιτέρω πραγματικά ζητήματα και προκλήθηκε, εκ του λόγου αυτού, συγκεκριμένη βλάβη στα αμυντικά του δικαιώματα, με αποτέλεσμα να μη στοιχειοθετείται βάσιμος λόγος αναίρεσης.

**45.** Με τον έβδομο λόγο αναίρεσης προβάλλεται ότι κατ' εσφαλμένη ερμηνεία του νόμου το δικάσαν Τμήμα δέχθηκε ότι δεν συμπληρώθηκε η κατ' άρθρο 56 παρ. 3 του ν. 2362/1995 παραγραφή για τον καταλογισμό του ελλείμματος.

**46.** Ο λόγος αυτός είναι απορριπτός ως αβάσιμος, δοθέντος ότι, όπως ορθά έγινε δεκτό με την αναιρεσιβαλλόμενη, με τη διάταξη του άρθρου 56 παρ. 3 του ν. 2362/1995, θεσπίζεται δεκαετής αποκλειστική προθεσμία, εντός της οποίας οφείλει να ολοκληρώνεται από το Ελεγκτικό Συνέδριο η τακτική διαδικασία του ελέγχου των υποβληθέντων σε αυτό

δικαιολογητικών απόδοσης λογαριασμού διαχείρισης των υπολόγων και, επομένως, η συγκεκριμένη προθεσμία δεν ισχύει για τον καταλογισμό των επίμαχων ελλειμμάτων που διαπιστώθηκαν κατά τη διενέργεια έκτακτου διαχειριστικού ελέγχου στις διαχειρίσεις των ετών 1998 έως 2007 του Δήμου ..., κατ' εφαρμογή του άρθρου 24 παρ. 3 του ν. 3202/2003 (φ. 284 Α'), σύμφωνα με την 37/27.1.2009 απόφαση του Προέδρου του Ελεγκτικού Συνεδρίου, όπως στη συνέχεια τροποποιήθηκε με τις 76/26.2.2009, 305/5.8.2009, 128/22.3.2010 και 17/16.1.2012 όμοιες (πρβλ. ΕΛΣ Ολ. 892/2005, πρακτικά 4<sup>ης</sup> Γεν.Συν./25.2.2009).

**47.** Με τον τέταρτο λόγο αναίρεσης προβάλλεται: (α) Αναφορικά με το ποσό του ελλείμματος που αφορά στις δαπάνες για την αποκατάσταση της πάγιας προκαταβολής, ότι δεν υφίσταται πραγματικό έλλειμμα, καθότι τα επίμαχα ποσά διατέθηκαν προς εξυπηρέτηση των άμεσων αναγκών του Δήμου. (β) Αναφορικά με το ποσό του ελλείμματος που αφορά συνολικά στις δαπάνες που καταβλήθηκαν με ειδικές εντολές χωρίς την έκδοση χρηματικών ενταλμάτων, ότι το ποσό του ελλείμματος έχει ήδη τακτοποιηθεί με την έκδοση χρηματικών ενταλμάτων, αφού σύμφωνα με τη .../13.5.2010 βεβαίωση της Διεύθυνσης Ταμειακής Υπηρεσίας του Δήμου ..., μέχρι τις 13.5.2010 οι εκκρεμείς ατακτοποιήτες ειδικές εντολές ανέρχονταν στο ποσό των 111.024,58 ευρώ, οι οποίες δεν αφορούσαν στο επίμαχο οικονομικό έτος, ενώ και το μεγαλύτερο μέρος των ειδικών εντολών στις οποίες αναφέρεται το Φύλλο Μεταβολών και Ελλείψεων εκδόθηκαν τους δύο τελευταίους μήνες του 2001 γεγονός που σημαίνει ότι η έκδοση και θεώρηση των σχετικών χρηματικών ενταλμάτων θα πραγματοποιούνταν μέσα στο 2002. Σε κάθε περίπτωση, σύμφωνα με την ΕΜΠ .../10.6.2014 πορισματική έκθεση του Οικονομικού Επιθεωρητή ... το ποσό των ατακτοποιήτων ειδικών εντολών για την επίμαχη χρήση ανέρχεται στο ποσό των 211.046,98 ευρώ. Εξ άλλου, με τον πέμπτο και έκτο λόγο αναίρεσης προβάλλεται ότι κατ' εσφαλμένη ερμηνεία και πλημμελή εφαρμογή των διατάξεων του άρθρου 904 ΑΚ και της αρχής της αναλογικότητας το δικάσαν Τμήμα απέρριψε την ένσταση αδικαιολογήτου πλουτισμού και τον προσβληθέντα με την έφεση ισχυρισμό ότι ο σε βάρος του καταλογισμός αντίκειται στην αρχή της αναλογικότητας, δεδομένου ότι σε ότι αφορά τις πληρωμές με ειδικές εντολές καθώς και στην καθυστερημένη καταβολή των ασφαλιστικών εισφορών πρόκειται περί τυπικού ελλείμματος το οποίο δεν επάγεται ζημία για τον οικείο φορέα. Ειδικώς, αναφορικά με το ποσό του ελλείμματος που αφορά στις εισφορές υπέρ ΤΥΔΚΥ που καταβλήθηκαν εκπροθέσμως χωρίς την έκδοση τίτλων πληρωμής, προβάλλεται ότι αφορούσε σε υποχρεωτικές εκ του νόμου εισφορές για εργασίες που πράγματι παρασχέθηκαν και, ως εκ τούτου, η καταβολή τους δεν επέφερε μείωση της περιουσίας του Δήμου. Εξ άλλου, αναφορικά με τα ποσά που εκταμιεύθηκαν με ειδικές εντολές είτε για την αποκατάσταση της πάγιας προκαταβολής, είτε για την πληρωμή άλλων

δαπανών του Δήμου, στο σύνολό τους διατέθηκαν προς όφελος του Δήμου ..., ο οποίος υπήρξε και ο αποδέκτης των αντίστοιχων υπηρεσιών και προμηθειών.

**48.** Το Δικαστήριο υπενθυμίζει ότι ως διαχειριστικό έλλειμμα, κατά την έννοια των διατάξεων των άρθρων 27 του Οργανισμού του Ελεγκτικού Συνεδρίου [π.δ. 774/1980 (φ. 189 Α') - βλ. ήδη άρθρο 46 του Κώδικα Νόμων για το Ελεγκτικό Συνέδριο (ν. 4129/2013, φ. 52 Α')] και 56 του ν. 2362/1995 «Περί Δημοσίου Λογιστικού, ελέγχου των δαπανών του Κράτους και άλλες διατάξεις» (φ. 247 Α'), όπως ίσχυαν κατά το κρίσιμο εν προκειμένω οικονομικό έτος 2001, νοείται τόσο το ουσιαστικό, ήτοι το πραγματικό, το οποίο συνεπάγεται ισόποση ζημία στην οικεία διαχείριση, όσο και το τυπικό, η δημιουργία του οποίου οφείλεται αποκλειστικά σε τυπικές παραλείψεις που λαμβάνουν χώρα είτε κατά τη διαδικασία που προηγείται της διενέργειας δαπανών είτε κατά τη διαδικασία που έπεται και αφορά στην εκκαθάριση και ενταλματοποίησή τους και την έκδοση των οικείων τίτλων πληρωμής. Η ύπαρξη του τελευταίου δεν αντικρίζει ισόποση ζημία της οικείας χρηματικής διαχείρισης, δεδομένου ότι οι δαπάνες διατέθηκαν για τη θεραπεία των αναγκών και την επίτευξη των σκοπών του φορέα που προβλέπονται στο νόμο (πρβλ. ΕλΣ Ολ. 2073/2018, 1929/2018, 1808/2014, 4314/2013).

**49.** Στην περίπτωση που η διαπίστωση του ελλείμματος δεν συνέχεται με την ύπαρξη πραγματικής ζημίας του νομικού προσώπου, όπως ιδίως συμβαίνει στις περιπτώσεις που η αιτία του ελλείμματος συνίσταται αποκλειστικά στη μη τήρηση των αναγκαίων τύπων και διατυπώσεων κατά την καταβολή δαπανών, ο καταλογισμός των δημοσιολογικά ευθυνόμενων προσώπων πρέπει να τελεί σε σχέση εύλογης αναλογίας με τη βαρύτητα της δημοσιονομικής παράβασης, και να μην υπερβαίνει τον επιδιωκόμενο, με τη θεσμοθέτηση της ειδικής δημοσιολογικής ευθύνης τους, σκοπό του νομοθέτη, που συνίσταται στη διασφάλιση της σύννομης διάθεσης του δημοσίου χρήματος για την κάλυψη υφιστάμενων αναγκών των δημόσιων φορέων. Δεν πρέπει δηλαδή ο καταλογισμός να αντιβαίνει στη συνταγματική αρχή της αναλογικότητας (άρθρο 25 παρ. 1 του Συντάγματος), ειδικότερη έκφραση της οποίας αποτελεί η αρχή της δίκαιης ισορροπίας μεταξύ του εξυπηρετούμενου σκοπού δημοσίου συμφέροντος και της διά του καταλογισμού επιχειρούμενης επέμβασης στο πληττόμενο και προστατευόμενο από τις διατάξεις του άρθρου 1 του (πρώτου) Πρόσθετου Πρωτοκόλλου της ΕΣΔΑ, περιουσιακό δικαίωμα του καταλογιζόμενου. Άλλως, ο καταλογισμός θα στοιχειοθετούσε για τον δημόσιο φορέα υπέρ του οποίου επιβάλλεται αδικαιολόγητο πλουτισμό, κατά την έννοια του άρθρου 904 ΑΚ, η συνδρομή των όρων του οποίου δεν εξετάζεται αυτοτελώς στις δίκες που αφορούν στη νομιμότητα του καταλογισμού των τυπικών ελλειμμάτων. Και τούτο διότι, καταρχήν, η

επέλευση του πλουτισμού του Δημοσίου θεμελιώνεται στις ειδικές και κατισχύουσες ρυθμίσεις του άρθρου 56 του ν. 2362/1995 και η παραβίασή τους εξετάζεται, κατά τα ανωτέρω γενόμενα δεκτά, μόνο στο πλαίσιο του ελέγχου της τήρησης των αρχών της αναλογικότητας και της δίκαιης ισορροπίας (ΕλΣ Ολ. 477/2019). Ως εκ τούτου, πρέπει, στην περίπτωση αυτή, να ερευνάται από το Δικαστήριο ο βαθμός απόκλισης της συμπεριφοράς του υπαιτίου για τη δημιουργία του ελλείμματος από τη δημοσιονομική νομιμότητα, ο βαθμός υπαιτιότητας και η βαρύτητα της δημοσιονομικής παράβασης καθώς και η τήρηση της απαιτούμενης εύλογης σχέσης αναλογίας μεταξύ του επελθόντος δημοσιονομικού αποτελέσματος και της βαρύτητας της δημοσιονομικής παράβασης με το ποσό του καταλογισμού, που δεν πρέπει να άγει στον αδικαιολόγητο πλουτισμό του δημόσιου φορέα και, τέλος, η τήρηση της δίκαιης ισορροπίας μεταξύ της επιβολής του τελευταίου και του δικαιώματος στην περιουσία του καταλογιζομένου, που αναγκαίως πλήττεται στην περίπτωση που ο καταλογισμός δεν αντιστοιχίζεται πλήρως με τη ζημία νομικού προσώπου.

**50.** Το δικάσαν Τμήμα έκρινε τα εξής: (α) το σύνολο των επιμέρους ελλειμμάτων δεν οφείλονται στη διενέργεια τυπικών, απλώς, παραλείψεων κατά τη διεξαγωγή της διαχείρισης ή στη μη ορθή απεικόνιση των λογαριασμών του Δήμου, αλλά συνίστανται στην έλλειψη μέρους της ποσότητας των χρημάτων, που έπρεπε να υπάρχει στη διαχείρισή του, σύμφωνα με τα εξαγόμενα από τους τηρούμενους λογαριασμούς στοιχεία, αφενός λόγω της διενέργειας δαπανών χωρίς την έκδοση αντίστοιχων τίτλων πληρωμής, αφετέρου από τη μη ανεύρεση ποσού, για το οποίο δεν είχαν εκδοθεί και καταχωριστεί στα δημοτικά έξοδα τα οικεία παραστατικά πληρωμής και έχουν, ως εκ τούτου, ουσιαστικό χαρακτήρα επαγόμενα ισόποση πραγματική ζημία του ανωτέρω νομικού προσώπου. (β) Ειδικά όσον αφορά στο διαπιστωθέν έλλειμμα των 1.373.493,65 ευρώ, που αντιστοιχεί σε εισφορές και κρατήσεις υπέρ του ΤΥΔΚΥ, το γεγονός ότι, για το ποσό αυτό, που αποδόθηκε χωρίς την έκδοση τίτλων πληρωμής, εκδόθηκαν τελικώς σχετικά χρηματικά εντάλματα, δεν αναιρεί ούτε τη διαπίστωση περί της ύπαρξης ελλείμματος ούτε αυτήν περί του ουσιαστικού του χαρακτήρα, διότι η ύπαρξη η μη ελλείμματος στη δημόσια διαχείριση εξετάζεται σε δεδομένη χρονική στιγμή και στοιχειοθετείται, εφόσον τα χρήματα που έπρεπε να υπάρχουν στο δημοτικό ταμείο υπολείπονται εκείνων που πράγματι υπάρχουν, στην προκειμένη δε περίπτωση, κατά τη λήξη του οικονομικού έτους 2001 (και της νόμιμης παράτασής του) και, με βάση τα νόμιμα διαχειριστικά στοιχεία, έπρεπε το εναπομείναν στο ταμείο του Δήμου ... ποσό να είναι προσαυξημένο κατά το ανωτέρω ποσό των 1.373.493,65 ευρώ, αφού δεν προέκυψε ούτε η ύπαρξη γραμματίων είσπραξης για την εισαγωγή του στη διαχείριση του Δήμου ούτε αποδεικτικών για την απόδοσή του στο δικαιούχο Ταμείο, με συνέπεια να ανακύπτει ισόποσο, με τις κρατήσεις αυτές, έλλειμμα στους λογαριασμούς

του ανωτέρω έτους. (γ) Ομοίως, κατά τη λήξη του ίδιου οικονομικού έτους, το εναπομείναν στο ταμείο του Δήμου έπρεπε να είναι προσαυξημένο και κατά τα ποσά που εκταμιεύθηκαν εξωλογιστικά χωρίς την έκδοση χρηματικών ενταλμάτων πληρωμής, απορρίπτοντας ως αλυσιτελείς τους προσβληθέντες με την έφεση ισχυρισμούς, αφενός, ότι σύμφωνα με τη .../13.5.2010 βεβαίωση της Διεύθυνσης Ταμειακής Υπηρεσίας, οι συνολικώς εκκρεμείς ειδικές εντολές, κατά την ημερομηνία έκδοσής της, ανέρχονταν στο ποσό των 111.024,58 ευρώ, με την αιτιολογία ότι η μεταγενέστερη (σε επόμενα οικονομικά έτη) έκδοση τίτλων πληρωμής δεν αναιρεί την ύπαρξη ελλείμματος εντός του ελεγχόμενου έτους και αφετέρου ότι το ποσό αυτό (601.320,81 ευρώ που αντιστοιχεί σε διάφορες πληρωμές δαπανών του Δήμου και 52.824,66 ευρώ που αντιστοιχεί σε δαπάνες για την αποκατάσταση της πάγιας προκαταβολής) διατέθηκε για την εξυπηρέτηση άμεσων αναγκών του Δήμου και, επομένως, δεν συνιστά πραγματικό έλλειμμα, με την αιτιολογία ότι το διαπιστούμενο στη διαχείριση του νομικού προσώπου έλλειμμα, είναι καταλογιστέο σε βάρος των δημοσιονομικά υπεύθυνων προσώπων ανεξαρτήτως της επελεύσεως ή μη ζημίας στο νομικό πρόσωπο, δηλαδή όχι μόνο στις περιπτώσεις «ουσιαστικού» ελλείμματος, όπως εν προκειμένω, αλλά και στις περιπτώσεις τυπικών ελλειμμάτων. (δ) Τέλος απέρριψε ως αβάσιμο τον ισχυρισμό ότι η καταλογιστική πράξη αντίκειται στην αρχή της αναλογικότητας, με την αιτιολογία ότι το έλλειμμα έχει ουσιαστικό χαρακτήρα και, ως εκ τούτου, η εν λόγω αρχή δεν εφαρμόζεται και τον προβληθέντα λόγο περί αδικαιολόγητου πλουτισμού του Δήμου προεχόντως, ως αόριστο, δεδομένου ότι δεν αναφέρονταν τα αναγκαία πραγματικά περιστατικά για τη θεμελίωση του φερόμενου ως αδικαιολόγητου πλουτισμού, επιπλέον δε και ως αβάσιμο με την αιτιολογία ότι η επιβολή του ένδικου καταλογισμού σκοπεί στην αποκατάσταση ουσιαστικού ελλείμματος στη διαχείριση του Δήμου ... και, ως εκ τούτου, δεν τον καθιστά πλουσιότερο.

**51.** Με τις παραδοχές όμως αυτές το δικάσαν Τμήμα διέλαβε ανεπαρκείς αιτιολογίες σε ζήτημα που ασκεί ουσιώδη επίδραση στην έκβαση της δίκης, και ειδικότερα αναφορικά με τον ουσιαστικό χαρακτήρα του ελλείμματος κατά τα επιμέρους ποσά, όπως εκτίθενται ανωτέρω, των 52.824,66, 601.320,81 και 1.373.493,65 ευρώ, λόγω της επέλευσης πραγματικής ζημίας στη διαχείριση του Δήμου ... κατά το οικονομικό έτος 2001. Συγκεκριμένα, το έλλειμμα, κατά τα ποσά αυτά χαρακτηρίζεται από την αναιρεσιβαλλόμενη ως ουσιαστικό, αν και οι διαπιστωθείσες ως προς αυτά πλημμέλειες αφορούν, σύμφωνα με τις ουσιαστικές παραδοχές της, αποκλειστικά στη μη τήρηση των τυπικών διατυπώσεων καταβολής τους, ήτοι στην ανάληψη και εκκαθάριση των οικείων δαπανών και στην καταβολή τους με την έκδοση ειδικών εντολών, χωρίς, περαιτέρω, να αμφισβητείται η μεταγενέστερη ενταλματοποίησή τους και η ουσιαστική

νομιμότητά ή και η υποχρεωτικότητα της καταβολής τους, και να διαπιστώνεται η επέλευση, εξαιτίας των πλημμελειών αυτών, πραγματικής ζημίας στη διαχείριση του Δήμου .... Το ζήτημα δε τούτο του ουσιαστικού ή τυπικού χαρακτήρα του ελλείμματος συναρτάται με την εγκυρότητα του καταλογισμού σε σχέση με την αρχή της αναλογικότητας. Ως εκ τούτου, δεν καθίσταται εφικτός ο αναιρετικός έλεγχος ορθής εφαρμογής των προαναφερομένων διατάξεων των άρθρων 25 (παρ. 1) του Συντάγματος, 27 του Οργανισμού του Ελεγκτικού Συνεδρίου (π.δ. 774/1980 (φ. 189 Α΄) και 56 του ν. 2362/1995 (φ. 247 Α΄). Επομένως, κατ' ορθή εκτίμηση των προβαλλομένων με τον τέταρτο, πέμπτο και έκτο λόγο αναίρεσης, η αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση που διέλαβε ανεπαρκή και ασαφή αιτιολογία ως προς το ζήτημα αυτό, στερείται νόμιμης βάσης. Συνεπώς, κατά παραδοχή των λόγων αυτών αναίρεσης, η αναιρετική εμβέλεια των οποίων καθιστά αλυσιτελή, για το σύνολο των ελλειμμάτων, την εξέταση των λοιπών προβαλλομένων λόγων αναίρεσης, πρέπει η αίτηση να γίνει δεκτή, να αναιρεθεί η προσβαλλόμενη απόφαση και να παραπεμφθεί η υπόθεση στο VII Τμήμα του Δικαστηρίου για νέα εκδίκαση υπό διαφορετική σύνθεση.

**52.** Κατά τη συγκλίνουσα με την πλειοψηφία του Δικαστηρίου γνώμη του Προέδρου του Δικαστηρίου Ιωάννη Σαρμά και των Συμβούλων Δέσποινας Καββαδία - Κωνσταντάρα, Αγγελικής Μυλωνά, Βιργινίας Σκευή, Αγγελικής Πανουτσακοπούλου, Δέσποινας Τζούμα, Δημητρίου Τσακανίκα, Ευφροσύνης Παπαθεοδώρου, Ευαγγελίας Σεραφή, Νεκταρίας Δουλιανάκη και Βασιλικής Πέππα, η τήρηση της συνταγματικής αρχής της αναλογικότητας (άρθρο 25 παρ. 1 Συντ.) πρέπει να ερευνάται από το δικαστήριο της ουσίας τόσο στην περίπτωση του τυπικού όσο και του ουσιαστικού ελλείμματος. Τούτο δε διότι για τον καθορισμό του ύψους του καταλογισμού, στο μέτρο που αφεύκτως πλήττει το δικαίωμα στην περιουσία του καταλογιζομένου, πρέπει, προς τήρηση της δίκαιης ισορροπίας, σε κάθε περίπτωση να συσταθμίζεται η βαρύτητα της δημοσιονομικής παράβασης και οι συνέπειές της, το εύρος της απόκλισης της συμπεριφοράς του υπαιτίου από τη δημοσιονομική νομιμότητα, ο βαθμός υπαιτιότητάς του και η επερχόμενη εξαιτίας του καταλογισμού βλάβη της περιουσίας του καταλογιζομένου. Κατά τη συγκλίνουσα με την πλειοψηφία του Δικαστηρίου γνώμη των ανωτέρω, στην επίδικη υπόθεση, ανεξαρτήτως του ουσιαστικού ή τυπικού χαρακτήρα του ελλείμματος, το δικάσαν Τμήμα όφειλε, συμπληρωματικά με την εφαρμογή των διατάξεων του άρθρου 37 (παρ. 1) του ν. 3801/2009, να προβεί ειδικώς και σε έλεγχο, με βάση την αρχή της αναλογικότητας, αν ο επιβληθείς καταλογισμός όπως διαμορφώθηκε μετά την εφαρμογή των διατάξεων αυτών, τελεί σε εύλογη σχέση αναλογίας με τις κατά τα ανωτέρω κρίσιμες για τον προσδιορισμό του ύψους του παραμέτρου και είτε να διαλάβει ειδική κρίση ως προς την τήρηση της αρχής αυτής, είτε, στην αντίθετη περίπτωση, να προβεί σε

επιμέτρηση του καταλογισθέντος ποσού στο αναγκαίο κατά την κρίση του μέτρο, λαμβάνοντας υπόψη πρόσφορα προς τούτο κριτήρια, όπως, μεταξύ άλλων, και τον τυχόν επερχόμενο από τον καταλογισμό πλουτισμό του δημόσιου φορέα. Επομένως, η αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση, με την οποία κρίθηκε ότι η εν λόγω αρχή δεν εφαρμόζεται, διότι το έλλειμμα έχει ουσιαστικό χαρακτήρα, πρέπει, κατά παραδοχή των σχετικώς προβαλλόμενων λόγων αναίρεσης, να αναιρεθεί για εσφαλμένη ερμηνεία και πλημμελή εφαρμογή των άρθρων 27 του Οργανισμού του Ελεγκτικού Συνεδρίου (π.δ. 774/1980, φ. 189 Α΄) και 56 του ν. 2362/1995 και της αρχής της αναλογικότητας (άρθρο 25 παρ. 1 Συντάγματος). Η γνώμη όμως αυτή δεν εκράτησε.

**53.** Κατά την ειδικότερη γνώμη του Προέδρου Ιωάννη Σαρμά, οι γνώμες της πλειοψηφίας και της ως άνω μειοψηφίας συγκλίνουν πλέον τόσο ώστε να καθίσταται δυσχερές να προβλεφθεί αν θα διαφοροποιούνταν ως προς την εφαρμογή τους σε συγκεκριμένο πραγματικό, δοθέντος ότι η μεν μειοψηφία δυσχερώς θα εδέχετο, έστω και κατ' εφαρμογήν της αρχής της αναλογικότητας, μείωση του καταλογιστέου ποσού κεφαλαίου επί υπεξαίρεσεως και εν γένει καταχρηστικής διαχείρισης, η δε πλειοψηφία, αναζητούσα την πράγματι επελθούσα ζημία, αναγκάως περιλαμβάνει στην εμβέλεια της έννοιας του τυπικού ελλείμματος, όπως την κατανοεί, και παρατυπίες όχι μόνον αμιγώς τυπικές.

**54.** Κατά την ειδικότερη γνώμη των Αντιπροέδρων Σωτηρίας Ντούνη, Μαρίας Βλαχάκη και Κωνσταντίνου Κωστόπουλου και των Συμβούλων Δέσποινας Καββαδία - Κωνσταντάρα, Βιργινίας Σκεύη, Δέσποινας Τζούμα, Δημητρίου Τσακανίκα, Ευφροσύνης Παπαθεοδώρου, Ευαγγελίας Σεραφή και Νεκταρίας Δουλιανάκη, η αναίρεση της προσβαλλόμενης απόφασης για έλλειψη νόμιμης βάσης αναφορικά με τον τυπικό ή ουσιαστικό χαρακτήρα του ελλείμματος, κατά τα επιμέρους ποσά των 52.824,66, 601.320,81 και 1.373.493,65 ευρώ, δεν καθιστά, ιδίως ως προς το ποσό του ελλείμματος των 649.663,62 ευρώ, ο ουσιαστικός χαρακτήρας του οποίου δεν αμφισβητείται, αλυσιτελή την εξέταση των λόγων αναίρεσης που αφορούν στην εσφαλμένη υπαγωγή των αποδειχθέντων πραγματικών περιστατικών στην αόριστη νομική έννοια της βαρείας αμέλειας και στην έλλειψη υπαιτιότητας του αναιρεσειόντος, καθώς και στην εσφαλμένη ερμηνεία και εφαρμογή των διατάξεων του άρθρου 37 παρ. 1 του ν. 3801/2009, αναφορικά με τη συνδρομή συγγνωστής πλάνης στο πρόσωπό του. Η γνώμη όμως αυτή δεν εκράτησε.

**55.** Κατά τη μειοψηφούσα γνώμη της Αντιπροέδρου Μαρίας Αθανασοπούλου και του Συμβούλου Γεωργίου Βοΐλη, το δικάσαν Τμήμα διέλαβε στην προσβαλλόμενη απόφασή του με όσα αναλυτικά παρατίθενται σ' αυτήν πλήρη, σαφή και νόμιμη αιτιολογία ως προς τη δημοσιολογιστική

ευθύνη του εκκαλούντος και ήδη αναιρεσίοντος για τη δημιουργία των επίμαχων ελλειμμάτων στον Δήμο ..., αφού προσδιορίζονται ειδικά οι συγκεκριμένες παραλείψεις του οι οποίες υπήρξαν η βασική αιτία για τη συντέλεση βαρύτατων δημοσιονομικών παραβάσεων (εκταμίευση χρηματικών ποσών από το ταμείο του Δήμου χωρίς νόμιμα δικαιολογητικά και χωρίς την έκδοση χρηματικών ενταλμάτων αλλά μόνο με ειδικές εντολές) και οι οποίες οδήγησαν σε εξωταμειακή διαχείριση του δημοτικού χρήματος και εν τέλει στη δημιουργία των ελλειμμάτων. Η εκ των υστέρων δε και μετά παρέλευση κάποιων χρόνων ενταλματοποίηση των παρανόμως εκταμιευθέντων χρημάτων σε καμία περίπτωση δεν αίρει τα ήδη δημιουργηθέντα ελλείμματα και την εξ αυτών δημοσιολογιστική ευθύνη του αναιρεσίοντος αφού τούτο έγινε όχι για την πρακτικά αδύνατη ανάκτηση και επαναφορά των χρημάτων στο δημοτικό ταμείο αλλά για τη λογιστική ταυτοποίηση των σχετικών ποσών. Η τυχόν δε πραγματοποίηση με τα παρανόμως εκταμιευθέντα ποσά κάποιων δαπανών δεν αίρει επίσης τη δημοσιολογιστική ευθύνη του αναιρεσίοντος για τη δημιουργία των επίμαχων ελλειμμάτων, αφού το έλλειμμα στοιχειοθετείται με μόνη τη συντέλεση δημοσιονομικών παραβάσεων και ασχέτως επελεύσεως ή μη ζημίας (γεγονός που πρακτικά είναι σχεδόν αδύνατο να διακριβωθεί), η οποία όμως δημοσιολογιστική ευθύνη με βάση τη βαρύτητα της δημοσιονομικής παράβασης και κατ' εφαρμογή της Συνταγματικής αρχής της αναλογικότητας (Σ. άρθρο 25 παρ. 1) μπορεί, εκτιμωμένων κατά περίπτωση των σχετικών συνθηκών και στοιχείων, να μετριασθεί ή και να εξαιρεθεί απαλλασσομένου του υπολόγου ή συνευθυνόμενου από τη δημοσιολογιστική του ευθύνη. Εν προκειμένω όμως κάτι τέτοιο δεν μπορεί να συμβεί και να απαλλαγεί ο αναιρεσίον της δημοσιολογιστικής του ευθύνης, ούτε καν να μετριασθεί αυτή, διότι ως Δήμαρχος τελούσε σε πλήρη γνώση των όσων συνέβαιναν στη χρηματική διαχείριση του Δήμου ... του οποίου προϊστάτο και με τις παραλείψεις του δεν έπραξε απολύτως τίποτα για να τα αποτρέψει, απλώς τα ανέχθηκε, με συνέπεια εξ αιτίας του να δημιουργηθούν τα εν λόγω ελλείμματα αποτέλεσμα βαρύτατων δημοσιονομικών παραβάσεων για τα οποία και ορθώς καταλογίστηκε, όπως έκρινε με πλήρη και νόμιμη αιτιολογία και η προσβαλλόμενη απόφαση. Η γνώμη όμως αυτή δεν κράτησε.

**56.** Μετά από αυτά πρέπει να διαταχθεί η απόδοση στον αναιρεσίοντα του παραβόλου που κατέθεσε για την άσκηση της αίτησης (άρθρο 73 παρ. 4 του ν. 4129/2013).

**57.** Κατ' εκτίμηση των περιστάσεων, να απαλλαγούν οι καθ' ων από τη δικαστική του δαπάνη (άρθρο 275 παρ. 1 του Κώδικα Διοικητικής Δικονομίας, σε συνδυασμό με το άρθρο 123 του π.δ/τος 1225/1981, όπως αντικαταστάθηκε με το άρθρο 12 παρ. 2 του ν. 3472/2006).

**Για τους λόγους αυτούς**

Δέχεται την αίτηση.

Αναιρεί την 1399/2017 απόφαση του VII Τμήματος του Ελεγκτικού Συνεδρίου κατά τα οριζόμενα στο σκεπτικό.

Αναπέμπει την υπόθεση στο VII Τμήμα του Δικαστηρίου, για κρίση, υπό διαφορετική σύνθεση, σύμφωνα με τα οριζόμενα στο σκεπτικό.

Διατάσσει την απόδοση του κατατεθέντος παραβόλου αναίρεσης στον ανααιρεσίοντα. Και

Απαλλάσσει το Ελληνικό Δημόσιο και τον Δήμο ... από τη δικαστική δαπάνη του ανααιρεσίοντος.

Κρίθηκε και αποφασίσθηκε στην Αθήνα, στις 14 Ιανουαρίου 2020.

**Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ**  
**ΙΩΑΝΝΗΣ ΣΑΡΜΑΣ**

**Η ΕΙΣΗΓΗΤΡΙΑ ΣΥΜΒΟΥΛΟΣ**  
**ΝΕΚΤΑΡΙΑ ΔΟΥΛΙΑΝΑΚΗ**

**Η ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ**  
**ΕΛΕΝΗ ΑΥΓΟΥΣΤΟΓΛΟΥ**

Δημοσιεύθηκε σε έκτακτη δημόσια συνεδρίαση, στις 24 Σεπτεμβρίου 2020.

**Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ**  
**ΙΩΑΝΝΗΣ ΣΑΡΜΑΣ**

**Η ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ**  
**ΕΛΕΝΗ ΑΥΓΟΥΣΤΟΓΛΟΥ**